

آسیب‌های شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی: مورد مطالعه شهرستان‌های همدان و ملایر

کریم نادری مهدی*، علیرضا زنگنه و مهرداد پویا^۱

(دریافت: ۹۴/۰۸/۱۲؛ پذیرش: ۹۵/۰۶/۰۹)

چکیده

هدف تحقیق حاضر بررسی موانع و آسیب‌های شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای فنی و مهندسی کشاورزی است. این تحقیق بر اساس هدف کاربردی، بر اساس نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی و بر اساس زمان گردآوری، از نوع مقطعی است. جامعه آماری این مطالعه مشتمل بر کارشناسان شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی شهرستان‌های همدان و ملایر و کارشناسان مرتبط با این شرکت‌ها در مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان و مراکز خدمات کشاورزی بود. در مجموع ۱۰۲ نفر از کارشناسان این حوزه به صورت تمام‌شماری مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار گردآوری این تحقیق، پرسشنامه‌ای محقق ساخته بود که بر اساس نظر اساتید و کارشناسان روا سازی گردید و سپس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، پایایی آن مورد تأیید قرار گرفت که برای آسیب‌های بیرونی ۰/۷۴ و برای آسیب‌های درونی ۰/۸۳ به دست آمد. داده‌های جمع‌آوری شده توسط نرم افزار آماری SPSS مورد تحلیل قرار گرفت. در تحلیل داده‌ها از روش تحلیل عاملی استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان داد که هفت عامل بیش از ۶۰ درصد آسیب‌های بیرونی را تبیین نمودند. این آسیب‌ها مشتمل بر عوامل سیاست‌گذاری، ناهماهنگی اطلاعاتی، فقدان حمایت‌های مالی، آسیب‌های مربوط به مخاطبین، وابستگی ساختاری، آسیب‌های ارتباطی و ضعف مالی مخاطبان می‌باشند. همچنین نتایج حاکی از آن است که پنج عامل بیش از ۶۳ درصد واریانس کل آسیب‌های درونی را تبیین نمودند که به عنوان آسیب‌های مدیریتی- مهارتی، فردی، فقدان خلاقیت، حرفه‌ای و مالی- بازاریابی نام‌گذاری شدند.

واژه‌های کلیدی: خدمات کشاورزی خصوصی، خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی، آسیب‌های کارکردی، شرکت‌های مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی.

^۱ - به ترتیب، دانشیار، دانش آموخته کارشناسی ارشد و دانشجوی دکتری گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

*- مسئول مکاتبات، پست الکترونیک: knadery@yahoo.com

مقدمه

خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی نوعی خصوصی‌سازی است و به ساختاری برمی‌گردد که دارای نظام حقوقی مستقلی است و به ارائه‌ی خدمات فنی و مشاوره‌ای بخش کشاورزی اقدام می‌کند. خدمات مشاوره‌ای در کشاورزی، عناصر حیاتی در عوامل بازاری و غیر بازاری‌اند که جریان کلیدی اطلاعات را تهیه می‌کنند و موجب بهبود رفاه کشاورزان و روستائیان می‌شوند. (Anderson, 2007) در ایران بر اساس اصل چهل و چهارم قانون اساسی، نظام اقتصادی بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی تعریف شد و سازندگی و توسعه در پرتو مشارکت همگانی این سه بخش فرض گردید. با توجه به برنامه‌ریزی‌های انجام گرفته، دولت در نظر دارد مالکیت خود را در اقتصاد کشور به 20 درصد، سهم بخش خصوصی را به 55 درصد و سهم بخش تعاونی را به 25 درصد برساند (عباسی و همکاران، 1394). بخش کشاورزی و منابع طبیعی ایران با توجه به سهم 12 درصدی از تولید ناخالص داخلی، 22 درصدی از اشتغال و 15 درصدی از صادرات غیر نفتی و تأمین 90 درصد از مواد اولیه صنایع کشاورزی و غذایی کشور، جایگاه ویژه‌ای در اقتصاد ملی دارد (عباسی و همکاران، 1394). این در حالی است که این بخش با چالش‌های متعددی از قبیل عدم دسترسی کشاورزان به دانش و فناوری‌های نوین، کارایی پایین سازمان‌ها و نهادهای دولتی همچون ترویج کشاورزی در انتقال دانش و اطلاعات جدید به کشاورزان مواجه است (رضایی، 1388). یکی از راهکارهای مهم در رفع این چالش‌ها و توسعه کشاورزی، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در کشاورزی می‌باشد (عباسی و همکاران، 1394) و به نوعی خدمات ترویجی و مشاوره‌ای غیر دولتی است بنابراین هدف کلی استفاده از خدمات مشاوره‌ای کشاورزی افزایش تولیدات کشاورزی با تقویت کشاورزان و نظارت بر خدمات اطلاعاتی و مشاوره‌ای کشاورزی است (Benin et al., 2007). بنابراین خدمات مشاوره‌ای کشاورزی شامل انتشار و پخش اطلاعات، آموزش و مشاوره به کشاورزان به صورت انفرادی یا گروهی، آزمون فنون جدید در مزرعه و توسعه و انتشار ابزارهای مدیریتی مزرعه است (Chipeta, 2006). در کشور نیز بر اساس سیاست‌های اصل چهل و چهارم قانون اساسی و در راستای واگذاری امور به بخش خصوصی، شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی شکل گرفتند. این

شرکت‌ها دانش جدید را به کشاورزان انتقال داده و به آنان در تدوین و توسعه مهارت‌های کشاورزی کمک می‌کنند. این رهیافت جایگاه ویژه‌ای را در بخش ترویج کشاورزی پیدا کرده و کشاورزان را به این باور رسانده که باید برای حل مشکلات به مشاوران کارآموده در بخش کشاورزی مراجعه کنند (رحیمی و همکاران، 1393). در همین راستا و به منظور افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد کشور و کاهش تصدی‌گری دولت، از نیمه دوم دهه 1380 وزارت جهاد کشاورزی راه‌اندازی و تشکیل بنگاه‌های تجاری در قالب استقرار شبکه‌های خصوصی خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در سطح کشور را مورد تشویق و حمایت قرار داد (رضایی و همکاران، 1393). با توجه به نقشی که این شرکت‌ها در بهبود نظام بهره‌برداری و نیز افزایش درآمد، اشتغال، تأمین نیازهای اساسی و توزیع یکسان خدمات بر عهده دارند؛ لازم است برای رفع موانع و بهبود عملکرد آن‌ها، به مطالعه و واکاوی دقیق آسیب‌پذیری این شرکت‌ها پرداخته شود. با شناسایی آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی این شرکت‌ها می‌توان از رکود و ایستایی آن‌ها جلوگیری نموده و سازوکارهای مناسبی را به منظور تسهیل و تسریع فعالیت‌ها در این شرکت‌ها تدوین و به کار گرفت.

از کارکردها و وظایف این شرکت‌ها می‌توان به خدمات مشاوره‌ای، آموزشی، ترویجی، فنی و مهندسی کشاورزی، گیاه‌پزشکی، مکانیزه کردن کشاورزی، اجرای عملیات آب و خاک، فعالیت‌های مرتبط با سموم کشاورزی، مبارزه با آفات و بیماری‌ها، کنترل علف‌های هرز، تأمین و توزیع نهاده‌های کشاورزی، خدمات بازرگانی (بازاریابی، بازاری رسانی و فروش) و ایجاد مراکز فروش اشاره کرد (احمدوند و مهدیان بروجنی، 1391). خدماتی که توسط این شرکت‌ها به کشاورزان ارائه می‌شود دربرگیرنده نشر و توزیع اطلاعات، ارائه رهنمودهایی به کشاورزان توسط افراد یا گروه مشاوران و توسعه ابزارهای مدیریت مزرعه است که حمایت از کشاورزان و در نتیجه بهبود وضعیت معیشت و رفاه آن‌ها را فراهم می‌سازد (کازمی میانرودی و نجف‌آبادی، 1392).

در ادامه به تحقیقاتی که در حوزه شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی صورت گرفته اشاره می‌گردد:

میرانیاند و ممون (Miraniand & Memon, 2011) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که کشاورزان اطلاعات و روش‌های جدید کشاورزی را دریافت نمی‌کنند و شرکت‌های

ترویجی و خدمات بازاریابی بهتر بوده است. نتایج پژوهش کوپر و گراهام (Cooper & Graham, 2001) در خصوص عملکرد مروجان خصوصی از دیدگاه کشاورزان نشان داد که آن‌ها تجربه کاری، آموزشی و مهارت‌های ارتباطی مروجان را از جمله مشکلات شرکت‌های مشاوره‌ای کشاورزی می‌دانند. بر اساس نتایج مطالعه عباسی و همکاران (۱۳۹۴) بین متغیرهای مهارت‌های ارتباطی کارشناسان، افزایش دانش آن‌ها، میزان اعتماد کشاورزان به توصیه‌های کارشناسان و افزایش درآمد کشاورزان با رضایت از شرکت‌های مشاوره‌ای رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. رضایی و همکاران (۱۳۹۲) در بررسی عوامل تأثیرگذار بر رضایت کشاورزان از شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در شهرستان زنجان، به این نتیجه رسیدند که اکثر کشاورزان از عملکرد این شرکت‌ها رضایت متوسطی دارند و همچنین تحلیل رگرسیون بیانگر آن بود که در حدود بیش از ۵۰ درصد رضایت پاسخگویان از شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در منطقه را سه متغیر «نگرش نسبت به شرکت‌ها»، «میزان آشنایی با شرکت‌ها» و «سطح تحصیلات کشاورزان» تبیین کردند. نتایج مطالعه رحیمی و همکاران (۱۳۹۱) در خصوص مقایسه عملکرد شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در دو استان کرمانشاه و زنجان نشان داد شرکت‌های فعال خدمات مشاوره‌ای و فنی و مهندسی در این استان‌ها در زمینه‌ی فعالیت‌های آموزشی- ترویجی عملکرد بهتری داشته‌اند ولی عملکرد میدانی و فنی‌شان چندان مناسب نبوده است. در مطالعه احمدوند و مهدیان بروجنی (۱۳۹۱) سازه‌های «شرایط اجتماعی حاکم بر شرکت»، «حمایت‌های دولت» و «اعتماد اعضا به یکدیگر» به عنوان تعیین‌کننده‌های پراهمیت و معنی‌دار در پیش‌بینی عملکرد شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای کشاورزی شناسایی شدند. یافته‌های پژوهش رضایی و همکاران (۱۳۹۰) نشان داد که در مجموع ۶۸/۸۶ درصد واریانس موانع توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی را پنج عامل ساختاری، محیطی، روان‌شناختی، مهارتی و آموزشی تبیین می‌کنند. احمدپورداریانی و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی به تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی پرداختند. نتایج این

خدمات مشاوره کشاورزی می‌تواند این اطلاعات را به آن‌ها منتقل نماید. مندler (Mandler, 2010) در مطالعه خود الزامات و پیش‌شرط‌های اساسی برای موفقیت شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای در تاجیکستان را مطالعه کرده است. یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است که شرکت‌های خدماتی مورد مطالعه در دستیابی به اهداف خود چندان موفق عمل نکرده‌اند و نتوانسته‌اند رضایت اکثر کشاورزان را جلب کنند؛ همچنین بر اساس نتایج تحقیق کاهش هزینه خدمات عرضه شده شرکت‌ها، حمایت دولت از کشاورزان برای تأمین هزینه بخشی از خدمات، موقعیت مکانی شرکت‌ها به لحاظ سهولت دسترسی کشاورزان و بهبود نگرش کشاورزان نسبت به شرکت‌های مشاوره‌ای از عوامل مهم تأثیرگذار بر بهبود رضایت کشاورزان در استفاده بیشتر از خدمات مشاوره‌ای می‌باشد. در مطالعه دیگری رسولی آذر و همکاران (Rasouliazar et al., 2010) به بررسی سازوکارهای مؤثر بر طراحی شبکه خدمات مشاوره‌ای کشاورزی در استان آذربایجان غربی پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که مهم‌ترین دلیل نارضایتی کشاورزان از شرکت‌های مشاوره‌ای، پایین بودن سطح اعتماد به نفس و مهارت‌های ارتباطی کارشناسان این شرکت‌ها بوده است. بر اساس یافته‌های تحقیق عوامل اقتصادی، آموزشی ترویجی، سیاسی، اجتماعی- فرهنگی و مدیریتی- زیرساختی مهم‌ترین مؤلفه‌های مؤثر بر طراحی شبکه خدمات مشاوره‌ای کشاورزی بودند. یافته‌های مطالعه چیپتا و همکاران (Chipeta, 2006) نشان داد که به منظور بهبود سطح رضایت کشاورزان و تشویق آن‌ها به استفاده از خدمات شرکت‌های خدمات کشاورزی، تمرکز اصلی این شرکت‌ها بایستی بر دو محور ارائه دانش فنی به کشاورزان جهت بهبود کمی و کیفی محصولات کشاورزی و ارائه خدمات بازاریابی اعم از تجزیه و تحلیل بازار، ارائه اطلاعات به موقع در مورد وضعیت بازار و قیمت محصولات، کمک به کشاورزان برای بازاریابی بهتر محصولات و غیره باشد. داویسون و همکاران (Davison et al., 2008) در پژوهشی به طراحی چارچوبی برای تحلیل عملکرد شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای کشاورزی پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که عملکرد شرکت‌های خدماتی در عرضه خدمات فنی مهندسی (همچون توزیع نهاده‌ها، عرضه خدمات آزمایشگاهی، فراهم کردن ماشین‌آلات و غیره) نسبت به سایر زمینه‌ها مانند عرضه خدمات آموزشی

گویه‌هایی در زمینه‌ی آسیب‌ها بود. برای روایی پرسشنامه از نظرات اساتید و صاحب‌نظران با تخصص مرتبط و کارشناسان فعال در زمینه‌ی شرکت‌های خصوصی کشاورزی استفاده شد. ارزیابی پایایی پرسشنامه نیز پس از پیش‌آزمون و با تکمیل ۳۰ پرسشنامه از جامعه آماری مورد مطالعه صورت گرفت که پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه بین ۰/۷۴ تا ۰/۸۳ محاسبه گردید که نشان دهنده معتبر بودن پرسشنامه می‌باشد.

یافته‌ها و بحث

ویژگی‌های فردی پاسخگویان

به لحاظ جنسیت، ۵۸/۸ درصد از پاسخگویان مرد و ۴۱/۲ درصد زن بودند و از نظر سطح تحصیلات، بیشتر افراد مورد مطالعه (۷۸/۴ درصد) دارای تحصیلات کارشناسی می‌باشند. همچنین بررسی وضعیت سابقه کار مرتبط با بخش کشاورزی پاسخگویان نشان می‌دهد، ۱۵ نفر بدون سابقه، ۱ نفر دارای سابقه کمتر از دو سال، ۳۵ نفر دارای سابقه بین دو تا پنج سال و ۵۱ نفر دارای سابقه ی بالاتر از پنج سال می‌باشند. از نظر رشته تحصیلی نیز، ۴۴/۱ درصد در رشته زراعت، ۱۱/۸ درصد در رشته باغبانی، ۹/۸ درصد در رشته علوم دامی، ۸/۸ درصد در رشته گیاه‌پزشکی و مابقی در سایر رشته‌های کشاورزی تحصیل نموده‌اند.

اولویت‌بندی آسیب‌های بیرونی شرکت‌های خدمات

مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی

نتایج حاصل از اولویت‌بندی آسیب‌های بیرونی شرکت‌ها نشان داد که از دیدگاه پاسخگویان متغیرهای «پایین بودن حقوق و مزایای اعضای شرکت‌ها»، «اختیارات ناکافی شرکت در توزیع نهاده‌ها» و «فقدان یک سیاست ثابت و کلان مشخص در مورد آینده شرکت‌ها» از مهمترین آسیب‌های بیرونی این شرکت‌ها می‌باشند. به نظر می‌رسد عمده مشکلات در حوزه مدیریت و سیاست‌گذاری شرکت‌ها باشد و در حوزه‌های مرتبط با کشاورزان و پذیرش در عمل مشکلات کمتری وجود دارد، به همین دلیل موارد مرتبط با جامعه هدف و کشاورزان در انتهای مشکلات قرار گرفته است. اطلاعات تفصیلی مربوطه در جدول ۱ آورده شده است.

مواردی همچون عدم اعتماد کشاورزان به شرکت‌ها و عدم استقبال روستاییان از برنامه‌های شرکت‌ها به عنوان آسیب‌های رتبه آخر قرار گرفتند. این یافته نشان می‌دهد

تحقیق نشان داد که عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در این شرکت‌ها از شش عامل آموزشی، حمایتی ارتباطی، مدیریتی، مهارت کسب و کار و سیاست‌گذاری تشکیل شده است. بهرامی و همکاران (۱۳۸۴) در مطالعه‌ای در خصوص عملکرد شرکت‌های ترویج خصوصی در استان همدان به این نتیجه رسیدند که این شرکت‌ها با مشکلاتی از جمله عدم آگاهی روستاییان از اهداف آموزشی، مناسب نبودن امکانات آموزشی و نقش اندک این شرکت‌ها در افزایش درآمد روستاییان مواجه‌اند. کرم جوان (۱۳۸۲) در پژوهشی به این نتیجه رسید که مهم‌ترین موانع و محدودیت‌های خصوصی‌سازی ترویج، ضعف مالی کشاورزان، تنگناهای مربوط به پرداخت هزینه ترویج از طرف کشاورزان و نداشتن جامع‌نگری در قالب رهیافت ترویج روستایی می‌باشد. همچنین مهم‌ترین عوامل مؤثر در اثربخشی خصوصی‌سازی را شامل تجربه و دانش مروجان بخش خصوصی، وجود دانش علمی کشاورزان و زمینه‌های فرهنگی منطقه عنوان می‌کند.

با عنایت به سوابق فوق که نشان می‌دهد در منطقه مورد مطالعه، تحقیقی در حوزه شناسایی آسیب‌های شرکت‌ها صورت نگرفته، بنابراین تحقیق حاضر به دنبال شناسایی آسیب‌های شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در شهرستان‌های همدان و ملایر به عنوان مراکز عمده فعالیت این شرکت‌ها در استان همدان می‌باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش کارشناسان شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی شهرستان‌های همدان و ملایر و کارشناسان مرتبط با این شرکت‌ها در مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان و مراکز خدمات کشاورزی می‌باشند که در مجموع ۱۰۲ نفر را در بر می‌گیرد. برای انتخاب نمونه‌های تحقیق در این مطالعه از روش تمام‌شماری استفاده شده است. داده‌های تحقیق با استفاده از ابزار پرسش‌نامه و فن پیمایش جمع‌آوری گردید. با توجه به این‌که پرسشنامه استاندارد در زمینه‌ی موضوع پژوهش وجود نداشت، بر اساس مطالعه اسناد و مدارک معتبر و قابل استناد، مصاحبه با مسئولین و کارشناسان ذی‌ربط، پرسشنامه‌ای محقق ساخته طراحی و گردید که مشتمل بر دو بخش ویژگی‌های فردی و

تحلیل عاملی آسیب‌های بیرونی شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی

به منظور دسته‌بندی گویه‌های تحقیق در قالب عوامل کلیدی تشکیل دهنده آسیب‌های بیرونی شرکت‌ها و تعیین سهم هر یک از عوامل، از تکنیک تحلیل عاملی استفاده شد. محاسبات انجام شده، نشان داد که انسجام درونی داده‌ها برای بهره‌گیری از این تکنیک مناسب بوده ($KMO=0/632$) و آماره بارتلت نیز در سطح یک درصد معنی‌دار است. پس از اطمینان از مناسب بودن داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی، از چرخش وریماکس برای دستیابی به عامل‌های معنی‌دار استفاده شد. بر اساس یافته‌ها این عوامل مجموعاً ۶۰/۷۵۶ درصد واریانس مربوط به آسیب‌های بیرونی را تبیین نمودند (جدول ۳).

آسیب‌های کمتری از جانب کشاورزان متوجه شرکت‌ها است.

اولویت‌بندی آسیب‌های درونی شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی

نتایج اولویت‌بندی آسیب‌های درونی نشان داد که «فقدان روحیه خلاقیت و خطرپذیری در مدیریت شرکت‌ها» با میانگین ۴/۴۱۲ در بالاترین اولویت قرار داشته و به عنوان مهم‌ترین آسیب درونی شرکت‌ها شناخته شده است. متغیرهای «پایین بودن سطح مهارت‌های ارتباطی اعضا و مدیران شرکت‌ها» و «وجود شیوه مدیریت صرفاً وظیفه مدار» به ترتیب در اولویت‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند و از دیدگاه پاسخگویان به عنوان مهم‌ترین آسیب‌های درونی این شرکت‌ها عنوان شده‌اند که اطلاعات سایر گویه‌ها در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۱- اولویت‌بندی آسیب‌های بیرونی شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی

اولویت	گویه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱	پایین بودن حقوق و مزایای اعضای شرکت‌ها	۴/۴۳۱	۰/۷۱۲	۰/۱۶۱
۲	اختیارات ناکافی شرکت در توزیع نهاده‌ها	۴/۴۰۲	۰/۷۱۰	۰/۱۶۱
۳	فقدان یک سیاست ثابت و کلان مشخص در مورد آینده شرکت‌ها	۴/۴۰۲	۰/۷۱۰	۰/۱۶۱
۴	افزایش تعداد شرکت‌ها بدون توجه به تقاضا	۴/۰۷۸	۰/۶۸۸	۰/۱۶۹
۵	فقدان امنیت شغلی اعضای شرکت	۴/۵۱۰	۰/۷۷۰	۰/۱۷۱
۶	عدم ثبات و غیر شفاف بودن سیاست‌های خصوصی‌سازی خدمات کشاورزی	۴/۲۶۵	۰/۷۸۳	۰/۱۸۴
۷	زیاد بودن بروکراسی (سلسله مراتب اداری برای انجام امور)	۴/۴۲۲	۰/۸۲۹	۰/۱۸۷
۸	عدم توانایی مالی کشاورزان در به‌کارگیری توصیه‌های شرکت‌ها	۴/۰۱۰	۰/۸۵۴	۰/۲۱۳
۹	فقدان شاخص‌های ارزیابی مناسب عملکرد شرکت‌ها	۳/۳۹۴	۰/۸۲۵	۰/۲۱۷
۱۰	نبود نظام مدیریت اطلاعات مناسب	۳/۴۴۱	۰/۷۶۸	۰/۲۲۳
۱۱	توقع بالای بعضی کشاورزان از شرکت‌ها	۳/۷۸۴	۰/۸۴۷	۰/۲۲۴
۱۲	برنامه‌ریزی متمرکز و سیاست‌گذاری بالا به پایین	۳/۸۸۲	۰/۸۷۱	۰/۲۲۴
۱۳	عادت کردن کشاورزان به خدمات مشاوره‌ای دولتی (رایگان)	۴/۱۱۷	۰/۹۴۸	۰/۲۳۰
۱۴	ترجیح بیشتر کشاورزان به خدمات مشاوره‌ای دولتی تا خصوصی	۳/۸۱۴	۰/۸۹۱	۰/۲۳۴
۱۵	مشارکت ندادن شرکت‌ها در برنامه‌ریزی کشاورزی منطقه	۳/۸۵۳	۰/۹۰۶	۰/۲۳۵
۱۶	حمایت نکردن بانک‌ها و دیگر مؤسسات مالی از شرکت‌ها	۳/۷۷۵	۰/۹۰۱	۰/۲۳۹
۱۷	کم بودن میزان حمایت و همکاری بخش دولتی از شرکت‌ها	۳/۹۷۰	۰/۹۷۴	۰/۲۴۵
۱۸	شبکه‌های نبودن فعالیت شرکت‌ها و ناهماهنگی شهرستان‌ها	۳/۴۵۱	۰/۸۶۶	۰/۲۵۱
۱۹	فقدان ارتباط مؤثر و مناسب بین شرکت‌ها با دانشگاه‌ها	۳/۶۶۷	۰/۹۴۱	۰/۲۵۷
۲۰	عدم همکاری مناسب مسئولین مراکز خدمات با شرکت‌ها	۳/۲۰۶	۰/۸۸۷	۰/۲۷۷
۲۱	فقدان ارتباط مؤثر بین شرکت‌ها، روستاها و مراکز تحقیقاتی	۳/۴۷۱	۰/۹۶۵	۰/۲۷۸
۲۲	عدم آشنایی کشاورزان با شرکت‌ها	۳/۲۲۳	۰/۹۲۰	۰/۲۸۵
۲۳	عدم اعتماد کشاورزان به شرکت‌ها	۳/۱۳۷	۰/۹۱۷	۰/۲۹۲
۲۴	عدم استقبال روستاییان از برنامه‌های شرکت‌ها	۳/۳۲۴	۱/۰۲۹	۰/۳۱۰

آسیب‌های شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی (مورد مطالعه.....)

جدول ۲- اولویت‌بندی آسیب‌های درونی شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی

اولویت	گویه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱	فقدان روحیه خلاقیت و خطرپذیری در مدیریت شرکت‌ها	۴/۴۱۲	۰/۸۴۰	۰/۱۹۰
۲	پایین بودن سطح مهارت‌های ارتباطی اعضا و مدیران شرکت‌ها	۴/۱۰۸	۰/۸۰۰	۰/۱۹۵
۳	وجود شیوه‌ی مدیریت صرفاً وظیفه مدار	۳/۶۸۶	۰/۸۳۶	۰/۲۲۷
۴	کمبود امکانات شرکت خدمات مشاوره‌ای کشاورزی	۳/۵۲۰	۰/۸۰۷	۰/۲۲۹
۵	عدم هماهنگی شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای کشاورزی با مراکز خدمات	۳/۷۴۵	۰/۸۷۴	۰/۲۳۳
۶	کمبود نقدینگی و توان مالی شرکت‌ها	۳/۴۱۲	۰/۸۱۶	۰/۲۳۹
۷	یکنواختی در شیوه‌های خدمات مشاوره‌ای شرکت‌ها	۳/۰۹۸	۰/۹۱۱	۰/۲۹۴
۸	پایین بودن سطح خودباوری و اعتماد به نفس اعضا و مدیریت شرکت‌ها	۲/۹۹	۰/۸۸۹	۰/۲۹۷
۹	پایین بودن سطح مهارت‌های مدیریتی در مدیران شرکت‌ها	۲/۹۲۲	۰/۸۸۴	۰/۳۰۳
۱۰	نبود انگیزه موفقیت و میل به پیشرفت در اعضا و مدیریت شرکت‌ها	۲/۹۱۲	۰/۸۸۹	۰/۳۰۵
۱۱	اتکا بیش از حد به قراردادهای دولتی	۲/۹۵۰	۰/۹۱۹	۰/۳۱۲
۱۲	ناآشنایی اعضای شرکت‌ها با اصول آموزش بزرگسالان	۲/۹۵۱	۰/۹۴۷	۰/۳۲۱
۱۳	نبود تناسب بین رشته تحصیلی اعضا و وظایف شرکت‌ها	۲/۶۹۶	۰/۸۸۲	۰/۳۲۷
۱۴	فقدان نیروهای با تجربه در شرکت‌ها	۲/۹۳۱	۰/۹۶۶	۰/۳۳۰
۱۵	ضعف شرکت‌ها در بازاریابی برای عرضه خدمات	۲/۸۸۲	۰/۹۶۶	۰/۳۳۵
۱۶	ناآشنایی اعضای شرکت‌ها با شرایط کشاورزی منطقه تحت نظارت	۲/۸۷۲	۰/۹۶۳	۰/۳۳۵
۱۷	استفاده نکردن شرکت‌ها از دانش بومی مردم منطقه در راستای دانش فنی	۲/۸۲۴	۰/۹۶۷	۰/۳۴۲
۱۸	نبود تناسب بین مهارت‌های اعضای شرکت و مسئولیت‌های محوله	۳/۱۶۷	۱/۰۹۰	۰/۳۴۴
۱۹	عدم آشنایی اعضای شرکت‌ها نسبت به فرهنگ منطقه (ارزش‌ها، آداب و رسوم، ...)	۲/۹۳۱	۱/۰۶۹	۰/۳۶۵
۲۰	توقع بالای بعضی از شرکت‌ها از نهادهای پشتیبان (سازمان جهاد کشاورزی، سازمان نظام مهندسی)	۳/۰۳۹	۱/۱۸۷	۰/۳۹۱
۲۱	ضعف مسئولیت‌پذیری در اعضای شرکت‌ها	۳/۰۸۸	۲/۰۹۱	۰/۶۷۷

جدول ۳- تعداد عامل‌های استخراج‌شده همراه با مقادیر ویژه و درصد واریانس آسیب‌های بیرونی

ردیف	عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد تجمعی
۱	اول	۳/۰۷۴	۱۲/۸۰۸	۱۲/۸۰۸
۲	دوم	۲/۲۲۰	۹/۲۵۱	۲۲/۰۵۹
۳	سوم	۲/۱۷۰	۹/۰۴۱	۳۱/۱۰۰
۴	چهارم	۲/۰۲۰	۸/۴۱۵	۳۹/۵۱۵
۵	پنجم	۱/۸۶۶	۷/۷۷۷	۴۷/۲۹۲
۶	ششم	۱/۸۳۲	۷/۶۳۲	۵۴/۹۲۴
۷	هفتم	۱/۴۰۰	۵/۸۳۳	۶۰/۷۵۶

بارگذاری عامل‌ها پس از چرخش به روش واریماکس در جدول ۴ آمده است. مهم‌ترین آسیب‌های بیرونی شرکت‌ها در منطقه مورد مطالعه مشتمل بر عامل‌های زیر می‌باشد:

بر اساس واریانس تبیین شده و مقدار ویژه که اساساً بر مبنای معیار کیسر می‌باشد جمعاً هفت عامل بیشتر از عدد ۱ بود که به همین تعداد عامل استخراج شد. وضعیت

ایفای نقش می‌کنند که عبارت‌اند از: «عدم توانایی مالی کشاورزان در بکارگیری توصیه‌های شرکت‌ها» و «ترجیح بیشتر کشاورزان به خدمات مشاوره‌ای دولتی نسبت به خصوصی».

تحلیل عاملی آسیب‌های درونی شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی

با توجه به اینکه مقدار ضریب KMO، برابر با ۰/۸۰۵ محاسبه گردید و آزمون بارتلت نیز در سطح یک درصد معنی‌دار شد؛ بنابراین داده‌ها از مناسبت لازم برای استفاده از تحلیل عاملی برخوردار است. برای دستیابی به عامل‌های معنی‌دار از چرخش وریامکس استفاده گردید و نتایج نشان داد که عوامل استخراج شده، مجموعاً ۶۳/۵۹ درصد واریانس مربوط به آسیب‌های درونی شرکت‌ها را تبیین نمود که اطلاعات تفصیلی در جدول ۵ وجود دارد.

همان‌گونه که نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد، پنج عامل کلیدی مهم‌ترین آسیب‌های درونی شرکت‌ها را تشکیل می‌دهند که عبارتند از:

عامل اول (آسیب‌های مدیریتی- مهارتی): این عامل ۲۳/۰۲ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت اول قرار دارد. در این عامل نه مؤلفه به ترتیب ایفای نقش می‌کنند که در جدول بالا آورده شده‌اند. مهم‌ترین چالشی که شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی در این زمینه با آن مواجه‌اند؛ «عدم آشنایی اعضای این شرکت‌ها با شرایط کشاورزی منطقه تحت نظارت» است.

عامل دوم (آسیب‌های فردی): این عامل ۱۳/۹۷ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت دوم قرار دارد. در ذیل این عامل چهار مؤلفه قرار داشت که از میان آن‌ها «پایین بودن سطح خودباوری و اعتماد به نفس اعضا و مدیریت شرکت‌ها» دارای اهمیت بیشتری بوده و از دیدگاه پاسخگویان به عنوان مهم‌ترین آسیب شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای کشاورزی در این زمینه می‌باشد.

عامل سوم (فقدان خلاقیت): این عامل ۱۰/۸۳ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت سوم قرار گرفته است. از دیدگاه پاسخگویان «وجود شیوه‌ی مدیریت صرفاً وظیفه‌مدار» به عنوان مهم‌ترین آسیب شرکت‌ها در این زمینه شناخته شده است.

عامل چهارم (حرفه‌ای): این عامل ۷/۹۸ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت چهارم قرار دارد. در این عامل دو مؤلفه قرار گرفته که از میان آن‌ها مؤلفه

عامل اول: (آسیب‌های مربوط به سیاست‌گذاری)، این عامل به‌تنهایی ۱۲/۸۰ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت اول قرار دارد. در ذیل این عامل پنج مؤلفه قرار داشت که مهم‌ترین آن «عدم ثبات و غیرشفاف بودن سیاست‌های خصوصی‌سازی خدمات کشاورزی» بود.

عامل دوم: (ناهماهنگی اطلاعاتی)، این عامل ۹/۲۵ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت دوم قرار دارد. در این عامل سه مؤلفه ایفای نقش می‌کنند که از میان آن‌ها «مشارکت ندادن شرکت‌ها در برنامه‌ریزی کشاورزی منطقه» دارای اهمیت بیشتری می‌باشد.

عامل سوم: (فقدان حمایت‌های مالی)، این عامل نیز ۹/۰۴ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت سوم قرار دارد. در این عامل مؤلفه «کم بودن میزان حمایت و همکاری بخش دولتی از شرکت‌ها» از دیدگاه پاسخگویان به عنوان یکی از مهم‌ترین آسیب‌های شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای کشاورزی شناخته شده است.

عامل چهارم: (آسیب‌های مربوط به مخاطبین)، این عامل ۸/۴۱ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت چهارم قرار دارد. از میان مؤلفه‌های مربوط به این عامل «عدم اعتماد کشاورزان به شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای کشاورزی» با بار عاملی ۰/۸۲۲ اهمیت بیشتری داشته و از دیدگاه پاسخگویان مهم‌ترین چالش در این زمینه است.

عامل پنجم: (وابستگی ساختاری)، این عامل به‌تنهایی ۷/۷۷ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در آن دو مؤلفه ایفای نقش می‌کنند که مهم‌ترین آن، عادت کردن کشاورزان به خدمات مشاوره‌ای دولتی (رایگان) است.

عامل ششم: (آسیب‌های ارتباطی)، این عامل ۷/۶۳ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت ششم قرار دارد. در این عامل دو مؤلفه ایفای نقش می‌کنند که از میان آن‌ها «فقدان ارتباط مؤثر و مناسب بین شرکت‌ها با دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسات آموزشی» دارای اهمیت بیشتری بوده و به عنوان مهم‌ترین آسیب در زمینه‌ی ارتباطات می‌باشد.

عامل هفتم: (ضعف مالی مخاطبان)، این عامل ۵/۸۳ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در آن دو مؤلفه

آسیب‌های شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی (مورد مطالعه.....)

همان‌طور که در جدول ۵ نشان داده شده، مقادیر ویژه پنج عامل اول بیشتر از عدد ۱ یعنی معیار کیسر است بنابراین گویه‌های مربوط به آسیب‌های درونی در مجموع، در پنج عامل خلاصه شد. در ادامه، ماتریس چرخش یافته عاملی آمده است که نشان می‌دهد چه مواردی با چه بار عاملی به این عامل‌ها مرتبط هستند (جدول ۶).

«ناآشنایی اعضای شرکت‌ها با اصول آموزش بزرگسالان» با بار عاملی ۰/۷۴۰ به عنوان مهم‌ترین آسیب طبقه‌بندی شده است. عامل پنجم (آسیب‌های مالی - بازاریابی): این عامل ۷/۷۶ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در آن سه مؤلفه ایفای نقش می‌کنند. از میان آسیب‌های مالی - بازاریابی، مهم‌ترین چالش پیش روی شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای کشاورزی، «ضعف شرکت‌ها در بازاریابی برای عرضه خدمات» است.

جدول ۴- بارهای عاملی مربوط به متغیرهای هر عامل پس از چرخش آسیب‌های بیرونی

عامل	نام انتخاب شده	گویه‌ها	بارعاملی
اول	سیاست‌گذاری	عدم ثبات و غیر شفاف بودن سیاست‌های خصوصی‌سازی خدمات کشاورزی	۰/۸۱۱
		برنامه‌ریزی متمرکز و سیاست‌گذاری بالا به پایین درباره شرکت‌ها	۰/۷۸۳
		فقدان شاخص‌های ارزیابی مناسب برای ارزیابی عملکرد شرکت‌ها	۰/۶۷۲
		فقدان امنیت شغلی اعضای شرکت	۰/۶۶۳
		فقدان یک سیاست ثابت و کلان مشخص در مورد آینده شرکت‌ها	۰/۵۱۷
دوم	ناهماهنگی اطلاعاتی	مشارکت ندادن شرکت‌ها در برنامه‌ریزی کشاورزی منطقه	۰/۷۶۰
		نبود نظام مدیریت اطلاعات مناسب به منظور تسهیل جریان اطلاعات در شرکت‌ها	۰/۶۷۲
		شبکه‌ای نبودن فعالیت شرکت‌ها و ناهماهنگی شهرستان‌های مختلف	۰/۶۱۲
سوم	فقدان حمایت‌های مالی	کم بودن میزان حمایت و همکاری بخش دولتی از شرکت‌ها	۰/۶۹۳
		حمایت نکردن بانک‌ها و دیگر مؤسسات مالی از شرکت‌ها	۰/۵۳۸
چهارم	آسیب‌های مربوط به مخاطبین	عدم اعتماد کشاورزان به شرکت‌ها	۰/۸۲۲
		عدم آشنایی کشاورزان با شرکت‌ها	۰/۷۸۲
		عدم استقبال روستاییان از برنامه‌های شرکت و شرکت‌های خصوصی	۰/۵۳۶
پنجم	وابستگی ساختاری	عادت کردن کشاورزان به خدمات مشاوره‌ای دولتی (رایگان)	۰/۷۴۳
		بالا بودن بروکراسی (سلسله مراتب اداری برای انجام امور)	۰/۶۳۳
ششم	آسیب‌های ارتباطی	فقدان ارتباط مؤثر و مناسب بین شرکت‌ها با دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسات آموزشی	۰/۸۷۶
		فقدان ارتباط مؤثر بین شرکت‌ها، روستاها و مراکز تحقیقاتی	۰/۸۰۱
هفتم	ضعف مالی مخاطبان	عدم توانایی مالی کشاورزان در بکارگیری توصیه‌های شرکت‌ها	۰/۶۶۳
		ترجیح بیشتر کشاورزان به خدمات مشاوره‌ای دولتی نسبت به خصوصی	۰/۵۸۹

جدول ۵- تعداد عامل‌های استخراج شده همراه با مقادیر ویژه و درصد واریانس

تبیین شده مربوط به آسیب‌های درونی

ردیف	عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد تجمعی
۱	اول	۴/۸۳۶	۲۳/۰۲۸	۲۳/۰۲۸
۲	دوم	۲/۹۳۶	۱۳/۹۷۹	۳۷/۰۰۷
۳	سوم	۲/۲۷۵	۱۰/۸۳۲	۴۷/۸۴۰
۴	چهارم	۱/۶۷۷	۷/۹۸۷	۵۵/۸۲۷
۵	پنجم	۱/۶۳۰	۷/۷۶۳	۶۳/۵۹۰

جدول ۶- بارهای عاملی مربوط به متغیرهای هر عامل پس از چرخش آسیب‌های درونی

بار عاملی	گویه‌ها	نام انتخاب شده	عامل
۰/۷۹۰	ناآشنایی اعضای شرکت‌ها با شرایط کشاورزی منطقه تحت نظارت		اول
۰/۷۵۴	نبود تناسب بین مهارت‌های اعضای شرکت و مسئولیت‌های محوله		
۰/۷۳۶	ناآشنایی اعضای شرکت‌ها نسبت به فرهنگ منطقه (ارزش‌ها، آداب و رسوم و...)		
۰/۷۰۸	استفاده نکردن شرکت‌ها از دانش بومی مردم منطقه در راستای دانش فنی		
۰/۶۹۰	ناهماهنگی شرکت خدمات مشاوره‌ای کشاورزی با مراکز خدمات	مدیریتی- مهارتی	
۰/۶۳۷	نبود تناسب اعضای شرکت‌ها به لحاظ رشته تحصیلی با توجه به وظایف شرکت‌ها		
۰/۶۳۵	فقدان نیروهای با تجربه در شرکت‌ها		
۰/۶۱۸	پایین بودن سطح مهارت‌های مدیریتی در مدیران شرکت‌ها		
۰/۵۰۷	ضعف مسئولیت‌پذیری در اعضای شرکت‌ها		
۰/۸۲۱	پایین بودن سطح خودباوری و اعتماد به نفس اعضا و مدیریت شرکت‌ها		
۰/۷۵۱	نبود انگیزه موفقیت و میل به پیشرفت در اعضا و مدیریت شرکت‌ها	آسیب‌های فردی	
۰/۶۱۶	فقدان روحیه خلاقیت و خطرپذیری در مدیریت شرکت‌ها		
۰/۶۰۸	پایین بودن سطح مهارت‌های ارتباطی اعضا و مدیران شرکت‌ها		
۰/۶۸۹	وجود شیوه‌ی مدیریت صرفاً وظیفه مدار		سوم
۰/۶۹۰	اتکا بیش از حد به قراردادهای دولتی	فقدان خلاقیت	
۰/۶۶۰	یکنواختی در شیوه‌های خدمات مشاوره‌ای شرکت‌ها		
۰/۷۴۰	ناآشنایی اعضای شرکت‌ها با اصول آموزش بزرگسالان		چهارم حرفه‌ای
۰/۵۷۱	توقع بالای بعضی از شرکت خدمات مشاوره‌ای کشاورزی از نهادهای پشتیبان (سازمان جهاد کشاورزی، سازمان نظام مهندسی)		
۰/۶۸۹	ضعف شرکت‌ها در بازاریابی برای عرضه خدمات		
۰/۶۶۹	کمبود امکانات شرکت خدمات مشاوره‌ای کشاورزی		پنجم مالی- بازاریابی
۰/۶۱۴	کمبود نقدینگی و توان مالی شرکت‌ها		

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

خدمات کشاورزی و همچنین توسعه شرکت‌های مشاوره‌ای، فنی و مهندسی از سوی دولت تدوین و تصویب شود و در ذیل آن راهبرد ملی، سیاست‌هایی مدون و منسجم برای حمایت از این شرکت‌ها طراحی شود. احمدپورداریانی و همکارانش (۱۳۹۰) نیز در مطالعه خود به نتیجه مشابهی رسیدند.

دومین آسیب پیش روی شرکت‌ها در این مطالعه عدم هماهنگی اطلاعاتی است که بخش قابل توجهی از واریانس را تبیین نمود. از متغیرهای این آسیب می‌توان به شبکه‌ای نبودن فعالیت شرکت‌ها و ناهماهنگی شهرستان-های مختلف، مشارکت ندادن شرکت‌ها در برنامه‌ریزی کشاورزی منطقه و نبود نظام مدیریت اطلاعات مناسب به منظور تسهیم و تسهیل جریان اطلاعات در شرکت‌ها اشاره نمود. یکی از راهکارهایی که می‌تواند به حل این مشکلات کمک کند؛ تشکیل اتحادیه‌هایی در سطح استان‌هاست تا

نتایج مطالعه نشان می‌دهد که این شرکت‌ها با آسیب‌های متعدد بیرونی و درونی مواجه‌اند که در بعد بیرونی آسیب‌های مربوط به سیاست‌گذاری، ناهماهنگی اطلاعاتی، فقدان حمایت‌های مالی، آسیب‌های مربوط به مخاطبین، وابستگی ساختاری، آسیب‌های ارتباطی و ضعف مالی مخاطبان، شناسایی شدند. آسیب‌های شناسایی شده بیش از نیمی از کل واریانس آسیب بیرونی را تبیین نمودند. در این میان «آسیب‌های مربوط به سیاست‌گذاری»، بیشترین میزان از تبیین واریانس کل را به خود اختصاص داده است. سایر آسیب‌های عنوان شده به ترتیب در رده‌های بعدی قرار گرفته‌اند. همان‌طور که نتایج این مطالعه نشان داد این شرکت‌ها بیش از هر چیز با موانع و چالش‌های سیاست‌گذاری مواجه‌اند. بنابراین اولین قدم، بایستی راهبرد بلندمدت و ملی کشور در حوزه خصوصی‌سازی

بر اساس نتایج تحقیق و در بعد درونی، مهم‌ترین آسیب‌ها شرکت‌ها در پنج عامل کلیدی خلاصه شد: آسیب‌های مدیریتی - مهارتی بیشترین درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین نموده و به عنوان مهم‌ترین چالش درونی این شرکت‌ها از دیدگاه پاسخگویان شناخته شده است. از جمله اقداماتی که در این زمینه می‌تواند انجام پذیرد؛ باز طراحی نظام مدیریت در شرکت‌ها با تأکید بر مدیریت پویا با نگاه به بیرون، با برگزاری دوره‌های آموزشی، با تأکید بر تقویت دانش فنی و تخصصی اعضای شرکت‌ها به منظور تقویت مهارت‌های مدیریتی و فنی آنان است. پس از آسیب‌های مدیریتی، «آسیب‌های فردی» به عنوان عمده‌ترین مشکل پیش روی این شرکت‌ها عنوان شده است که از میان این دسته از آسیب‌ها «پایین بودن سطح خودباوری و اعتماد به نفس اعضا و مدیریت شرکت‌ها» دارای اهمیت بیشتری می‌باشد. دلیل این مشکل را شاید در جذاب نبودن شرکت‌ها برای افراد توانمند باشد و اجباراً منجر به این شده است که افرادی که نتوانستند جذب کار دولتی و بهتر شوند در این شرکت‌ها مشغول به کار شده‌اند. یافته‌های پژوهش رضایی و همکاران (۱۳۹۰) نیز به نوعی بر همین مطلب تأکید دارد. بر اساس نتایج تحقیق، عامل بعدی که به عنوان اولویت سوم در تحلیل عاملی وارد شده است، مربوط به «فقدان خلاقیت» می‌شود. در مطالعه احمدپورداریانی و همکارانش (۱۳۹۰) نیز به اهمیت این مقوله در موفقیت شرکت‌ها اشاره شده است. عامل بعدی مربوط به «آسیب‌های حرفه‌ای» است که از دیدگاه پاسخگویان به عنوان یکی از مهم‌ترین مشکلات پیش روی این شرکت‌ها شناخته شده است. در همین راستا «ناآشنایی اعضای این شرکت‌ها با اصول آموزش بزرگسالان» یکی از مشکلات پیش‌رو می‌باشد. این مسأله را تا حدود زیادی می‌توان به پایین بودن سطح مهارت‌های ارتباطی و آشنایی اندک کارشناسان شرکت‌ها با اصول روانشناسی بزرگسالان، ارتباطات و به طور خلاصه اصول و مبانی ترویج و آموزش کشاورزی نسبت داد. هر چند در برنامه عملیاتی استقرار این شرکت‌ها، ترکیب اعضای شرکت‌ها به گونه‌ای پیش‌بینی شده که به همراه کارشناسان گرایش‌های مختلف، کارشناسان ترویج و آموزش کشاورزی نیز حضور داشته باشند، ولی در عمل این موضوع چندان مورد توجه قرار نگرفته است، به نحوی که بیشتر شرکت‌ها فاقد کارشناس ترویج و آموزش کشاورزی می‌باشند. نتایج این بخش از

جریان اطلاعات و تبادل تجربیات بین این شرکت‌ها را تسهیل نماید. فارغ از آسیب‌های مرتبط با نهادهای نرم که اشاره شد، یافته‌های این مطالعه بیانگر آن است که «فقدان حمایت‌های مالی» یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی شرکت‌ها محسوب می‌شود. این در حالی است که با توجه به نوپا بودن فعالیت این شرکت‌ها و عدم شناخت کافی از اهداف، برنامه‌ها و کیفیت عملکرد آن‌ها از سوی کشاورزان و بخش‌های خصوص، این شرکت‌ها هنوز هم نیازمند داشتن پشتوانه و حمایت از سوی سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی هستند، قانونمندی‌سازی اعطای کمک‌ها و تسهیلات مالی از سوی مؤسسات بانکی و اقتصادی، می‌تواند گامی مؤثر در راستای حمایت و کمک به توسعه این شرکت‌ها باشد. کاظمی میانرودی و نجف‌آبادی (۱۳۹۲) نیز در مطالعه خود بر این مهم تأکید کرده‌اند. از دیگر آسیب‌های پیش روی شرکت‌ها، آسیب‌های مربوط به مخاطبین است که از آن جمله می‌توان به «عدم استقبال روستاییان از برنامه‌های این شرکت‌ها» اشاره نمود. در همین راستا و به منظور بهبود ارتباط با کشاورزان و روستاییان، توصیه می‌گردد مدت زمان فعالیت شرکت‌ها در طول روز افزایش داده شود و حتی زمانی برای مراجعه کشاورزان به شرکت‌ها در خارج از وقت اداری اختصاص داده شود. همچنین می‌توان با در نظر گرفتن نیازها و مسائل اصلی کشاورزان، تغییرات ضروری در شیوه یا نوع خدمات ارائه شده از سوی شرکت‌ها را به عمل آورد تا این خدمات به شکل متناسب‌تر و واقعی‌تر ارائه شده و در نتیجه زمینه استقبال روستاییان و کشاورزان از این شرکت‌ها فراهم شود. نتایج این بخش از تحقیق با یافته‌های پژوهش بهرامی و همکاران (۱۳۸۴) مطابقت دارد. با توجه به نتایج تحلیل عاملی از دیگر آسیب‌های پیش روی شرکت‌ها در منطقه مورد مطالعه، وابستگی ساختاری، آسیب‌های ارتباطی و ضعف بنیه مالی مخاطبان است. با توجه به اینکه در ترویج تقاضامحور، داشتن بنیه مالی کشاورزان حائز اهمیت است این در حالی است که در منطقه مورد مطالعه ضعف بنیه مالی مخاطبان برای استفاده از خدمات شرکت‌ها وجود دارد بنابراین این مسأله یکی از چالش‌های مهم شرکت‌های مورد مطالعه می‌باشد؛ یافته‌های رسولی‌آذر و همکاران (Rasouliazar et al., 2010) و مندler (Mandler, 2010) و کرم‌جوان (۱۳۸۲) نیز ضعف بنیه مالی کشاورزان را نشان داده است.

برخوردار بوده و در دولت‌های بعدی کمتر حمایت شده‌اند، این در حالی است که عمده طرف فعالیت و پیمان‌های این شرکت‌ها، دولت می‌باشد که پیشنهاد می‌شود سیاست و سند الزام‌آور و بلندمدتی برای خصوصی‌سازی در این حوزه تدوین شود؛ اما در حوزه آسیب‌های درونی، عمده مشکلات شرکت‌های مورد مطالعه مدیریتی بود که به دلیل نوپا بودن و وسعت حوزه کاری شرکت‌ها طبیعی به نظر می‌رسد. بنابراین این تصور که عمده آسیب برای شرکت‌ها، عدم مقبولیت و پذیرش آن‌ها از طرف کشاورزان است به نوعی رد می‌شود و آسیب‌ها به حوزه‌هایی از قبیل رفتار حرفه‌ای، ساختار شرکت‌ها و حامیان آن‌ها مرتبط می‌باشد. پیشنهاد می‌شود در حوزه توانمندی حرفه‌ای، امتیاز شرکت‌ها به تیم با توان حرفه‌ای بالا داده شود یا لاقل واگذاری امتیاز منوط به احراز صلاحیت باشد.

تحقیق با یافته‌های مطالعه چیتا و همکاران (Chipeta, 2006) و رحیمی و همکاران (۱۳۹۱) همخوانی دارد. آخرین عامل مربوط به «آسیب‌های مالی-بازاریابی» است که اهمیت آن در مطالعات داویسون و همکاران (Davison et al., 2008)، احمدوند و مهدیان بروجنی (۱۳۹۱) و کرم جوان (۱۳۸۲) نیز مورد تأکید قرار گرفته است. با توجه به اهمیت خدمات بازاریابی و نقش مهمی که این خدمات می‌توانند با حذف واسطه‌ها و دلان در افزایش سطح درآمد روستاییان داشته باشند، پیشنهاد می‌شود که این شرکت‌ها توجه بیشتری به مقوله بازاریابی و کمک به فروش بهتر محصولات کشاورزی معطوف دارند. بر اساس مجموع یافته‌های تحقیق، می‌توان نتیجه گرفت که عمده آسیب‌های بیرونی شرکت‌ها در حوزه سیاست‌گذاری است که با یک روند سینوسی حرکت کرده است به گونه‌ای که در برخی دولت‌ها از حمایت کافی

منابع

- احمدپورداریانی، م. نیک‌بین، ح.، و کریمی، آ. (۱۳۹۰). عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای فنی مهندسی کشاورزی استان زنجان. *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، دوره ۲، شماره ۴، صص ۵۴۶-۵۳۵.
- احمدوند، م.، و مهدیان بروجنی، م. (۱۳۹۱). واکاو عملکرد شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی موفق در شهرستان بروجن. *فناوری‌های نوین کشاورزی (ویژه ترویج و آموزش کشاورزی)*، سال ۵، شماره ۲، صص ۲۰-۵.
- بهرامی، ا. پزشکی‌راد، غ. شعبانعلی‌فمی، ح.، و محمودی، م. (۱۳۸۴). بررسی عملکرد شرکت‌های ترویج خصوصی از دیدگاه مدیران و کارشناسان رسمی ادارت ترویج دولتی و خصوصی و روستاییان تحت پوشش این شرکت‌ها در استان همدان. *علوم و صنایع کشاورزی*، دوره ۲۱، شماره ۱، صص ۳۲-۲۴.
- رحیمی، م. ک.، زرافشانی، ک.، رستمی، ف.، و نوری، م. (۱۳۹۳). ارزشیابی عملکرد شرکت‌های خدمات توسعه کشاورزی استان زنجان با استفاده از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، جلد ۱۰، شماره ۲، صص ۱۶۳-۱۵۳.
- رضایی، ر. (۱۳۸۸). شناخت و تحلیل سازوکارهای توسعه فناوری نانو در بخش کشاورزی ایران. رساله دکتری، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران.
- رضایی، ر.، قلی‌فر، ا.، و غلامی، ح. (۱۳۹۲). بررسی عوامل تأثیرگذار بر رضایت کشاورزان از شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در شهرستان زنجان. *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، دوره ۴۴، شماره ۲، صص ۲۳۴-۲۲۱.
- رضایی، ر.، قلی‌فر، ا.، صفا، ل.، و کاظمی، م. (۱۳۹۰). شناسایی موانع توسعه کارآفرینی شرکتی در شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی استان زنجان. *توسعه کارآفرینی*، سال ۴، شماره ۱۴، صص ۴۶-۲۷.
- رضایی، ر.، قلی‌فر، ا.، و غلامی، ح. (۱۳۹۳). شناسایی عوامل ایجاد رضایت روستاییان از شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در شهرستان زنجان. *پژوهش‌های ترویج و آموزش و کشاورزی*، سال ۷، شماره ۴، صص ۷۵-۶۱.
- عباسی، ع.، صرامی فروشانی، م.، فرهادیان، ه.، و نوروزی، ع. (۱۳۹۴). بررسی میزان رضایتمندی کشاورزان از خدمات شرکت‌های مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در استان مرکزی. *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، دوره ۴۶، شماره ۲، صص ۲۹۷-۲۸۵.

آسیب‌های شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی (مورد مطالعه.....)

کاظمی‌میانرودی، ف.، و امیدى نجف‌آبادى، م. (۱۳۹۲). عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی استان مازندران از دیدگاه اعضا. *پژوهش‌های ترویج و آموزش و کشاورزی*، سال ۶، شماره ۱، صص ۷۰-۵۹. کرم‌جوان، م. (۱۳۸۲). بررسی زمینه‌ها و راهکارهای خصوصی سازی ترویج کشاورزی در استان آذربایجان شرقی از دیدگاه کشاورزان و کارشناسان ترویج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، دانشکده کشاورزی تهران.

Anderson, R.J. (2007). Agricultural advisory services. A background paper for innovating through science and technology, Chapter 7 of the WDR 2008.

Benin, S., Nkonya, E., Okecho, G., Pender, J., Nahdy, S., Mugarura, S., Kato, E., and Kayobyoy, G. (2007). Assessing the impact of the national agricultural advisory services (NAADS) in the Uganda rural livelihoods. The International Food Policy Research Institute (IFPRI), Discussion Paper 00724.

Chipeta, S. (2006). Demand driven agricultural advisory services. Swiss center for agricultural extension and rural development: Neuchatel group. Available at:

<<http://www.neuchatelinitiative.net/english/documents/DemandDrivenAgriculturalAdvisoryServices.pdf>>.

Cooper, A. W., and Graham, D.L. (2001). Competencies need to be successful county supervision. *Online Journal of Extension*. Available at: <<http://joe.Org/2001 february/rb3>>.

Davison, J., Powell, P., and Smith, M. (2008). Evaluating the effectiveness of a grant funded educational program aimed at increasing native seed collections in Nevada. *Journal of Extension*, 46 (2), 79-85.

Hashemi, S.M., and Hedjazi, S.Y. (2011). Factors affecting members' evaluation of agri-business ventures' effectiveness. *Journal of Evaluation and Program Planning*, 34, 51-55.

Mandler, A. (2010). The context of agriculture advisory services in the Republic of Tajikistan. Available at: <http://www.mace-events.org/greenweek2010/6382/Mandler_feb.pdf>.

Miraniand, Z., and Memon, A. (2011). Farmers' assessment of the farm advisory services of public and private agricultural extension in Hyderabad District, Sind. *Pakistan J. Agric. Res*, 24, 1-4.

Rasouliazar, S., Hosseini, S. M., Hosseini, S. J., and Mirdamadi, S.M. (2010). Effective mechanisms for design of agricultural advisory service in West Azerbaijan Province, Iran. *Journal of World Applied Sciences*, 10 (11), 1272-1278.

Pathology of Agricultural Engineering, Technical and Consulting Companies: The Case of Hamedan and Malayer Counties

K. Nadery Mahdei*, A. Zanganeh and M. Pouya¹
(Received: Nov, 02, 2015; Accepted: Aug, 30, 2016)

Abstract

Agricultural engineering, technical and consulting companies play an important role in agricultural sector. The main purpose of this study was analyze the internal and external barriers in agricultural engineering, technical and consulting companies in Hamedan and Malayer counties. This study was a descriptive survey research and the statistical population of the study were experts of mentioned companies and associated experts involved with those companies in institute of Agricultural Jihad and private companies in Hamedan and Malayer counties. Data were collected by census method and 102 experts were interviewed. Data collection was accomplished by using questionnaire. It was validated by panel of experts and its reliability was confirmed by Cronbach's Alpha test ($\alpha=0.74$ for external barriers and $\alpha=0.83$ for internal). The collected data analyzed by SPSS software and factor analysis was used. The results showed that seven factors explained more than 60 percent of variance about external barriers that named as policy making, informational, financial support, problems related to farmers, structural dependency, communicational and farmers insufficient finance barriers. The results of internal barriers showed that five factors explained more than 63 percent of variance. Extracted factors were named management, professional, weak of creativity, financial and marketing barriers.

Keywords: Private Agricultural Services, Agricultural Extension Privatization, Functional Barriers, Agricultural Services, Technical Consulting Services and Engineering Companies.

---

¹- Associate Professor, Former M.Sc. Student and Ph.D. Student, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, University of Bu-Ali Sina, Hamedan, Iran, respectively.

*- Corresponding author, Email: knadery@yahoo.com